

حجاب از منظر قرآن کریم

سیمین قزلباش*

چکیده

حجاب، حصار و حریم عفت زن و سنگر محکمی است که راه ورود فساد و هرزگی‌ها را سد می‌کند و به زن شخصیت و احترام می‌بخشد تا ملعبه شهوات و بازیچه بوالهوسی‌ها قرار نگیرد. در جامعه‌ای که زنانش با حجاب صحیح و پوشش کامل رفت و آمد کنند، جوانان هم با خاطری آرام به کار خود مشغول می‌شوند و دور از هر گونه تحریک بی‌جا و خیال‌خام، در زمان مناسب، با رضایت و خرسندی به تشکیل خانواده علاقمند می‌گردند و ازدواج می‌کنند.

کلید واژه: حجاب، عفاف، قرآن.

مقدمه

حجاب در کتاب‌های لغت به معنای پوشش، پرده و مانع آمده است. به نگهبان، حاجب می‌گویند؛ چون مانع ورود اغیار و بیگانگان در یک حریم و محیط خاص می‌گردد. بنابراین، حجاب و پوشش زن نیز به منزله یک حاجب و مانع در مقابل افراد نامحرم است که قصد نفوذ و تصرف در حریم ناموس دیگران را دارند.

«یا ایها النبی قل لا زواجک و بناتک و نساء المومنین یدنین علیهن من جلابیبهن ذلک ادنی ان یعرفن فلا یوذین و کان الله غفوراً رحیماً» ای پیامبر، به زنان و دخترانت و نیز به زنان مومنین بگو خود را بپوشانند تا شناخته نشوند و مورد اذیت قرار نگیرند. و خداوند بخشنده مهربان است»

جلاب به معنای یک پوشش سراسری است؛ یعنی زن باید همه اندامش پوشیده باشد تا همچون گلی لطیف از دسترس هوسرانان مصون و محفوظ باشد.

بحث اصلی

عفاف ذهن

نیرووراندن ذهنیت گناه و معصیت در ذهن و پرهیز از فکر و خیالات باطل از توصیه‌های اسلام است. چرا که مقدمه و زمینه ساز سقوط انسان در ورطه گناه و ارتباط نامشروع، ذهنیت سازی آن است.

همان طور که در احادیث آمده است، برخی افراد بدون آنکه مرتکب عمل زشت زنا شوند، در خود ذهنیت زنا را می‌پروراندند و در فضای روحی زنا بسر می‌برند.

عفاف نگاه

از دستورات مؤکد اسلام رعایت نگاه و پرهیز از نظر کردن به نامحرم است. چرا که بیشترین تأثیر منفی را بر دل می‌گذارد.

با توجه به اهمیت مسأله، خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «و قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم ذلک از کی لهم ان الله خبیر بما یصنعون؛ به مؤمنان بگو چشمهای خود را (از نگاه به نامحرمان) فروگیرند و دامان خود را حفظ کنند، این کار برای آنها پاکیزه تر است خداوند از آنچه انجام می‌دهند آگاه است.»

همچنین در حدیثی پیامبر فرمود: «النظره سهم مسموم من سهام ابلیس؛ نگاه به نامحرم همچون تیری است که شیطان به قلب انسان می‌زند.»

عفاف گفتار

فقهای اسلامی تأکید دارند که برای زن جایز نیست صدای خود را به گونه ای خوش آهنگ، نازک و ملایم جلوه دهد که موجب تحریک نامحرم شود. علاوه بر این در برخورد با نامحرم از

بیان کلمات و الفاظ احساسی و تحریک کننده پرهیزد و در گفتار جدیت نشان دهد تا افراد ضعیف الایمان و بیمار دلان سوء استفاده نکنند.

با توجه به اهمیت مسئله، قرآن کریم خطاب به همسران پیامبر فرمود: «فلا تخضعن بالقول فیطمع الذی فی قلبه مرض و قلن قولا معروفا؛ با صدای نرم، بگونه هوس انگیز سخن نگوئید که بیمار دلان در شما طمع نکنند بلکه به خوبی و شایسته سخن بگوئید.»

عفاف در تعاملات رفتاری (در برخورد حسی)

اسلام هر گونه ارتباط و برخورد حسی میان زن و مرد اجنبی را حرام کرده است. لذا مرد نمی تواند با هیچ عضوی از اعضاء خود با عضوی از اندام بدن زن نامحرم تماس حاصل نماید. از این رو مصافحه (دست دادن)، بوسیدن و لمس کردن اعضاء بدن زن نامحرم حرام است. امام صادق (ع) می فرماید: «ما من احد الا و یصیب خطا من الزنا، زنا العینین النظر و زنا الفم القبلة و زنا الیدین اللمس؛ هیچکس نیست مگر اینکه دچار بهره ای از گناه زنا می شود. زنا ی چشمها نگاه به نامحرم است و زنا ی دهان بوسیدن نامشروع و زنا ی دستها تماس دستها با بدن نامحرم است.»

- عفاف در رفتار و معاشرت

زن مسلمان علاوه بر پوشش ظاهری باید در نوع حرکات، برخوردها و حتی راه رفتن نیز زمینه سوء استفاده افراد اجنبی و هوسباز را از میان ببرد. برخوردهای سنگین توأم با متانت، شرم و حیا، تواضع و وقار، کم گوئی و پرهیز از گشاده روئی مفرط، برخوردهای جلف، معاشرت دوستانه و اختلاط با مرد بیگانه بر یک زن مسلمان لازم است.

درسوره نور آمده است: «ولا یضربن أرجلهن لیعلم ما یخضعن من زینتهن؛ نباید زنان هنگام راه رفتن پای خود را بر زمین بکوبند تا زینت پنهانشان دانسته شود.»

عفاف در زینت

زن مسلمان باید علاوه بر پوشش اعضاء و اندام خود، هر نوع زیور و زینت را از معرض دید نامحرم پنهان سازد و از هرگونه آرایش و خودنمایی در بابر افراد بیگانه و اجنبی بپرهیزد تا زمینه جلب توجه و تحریک آنان فراهم نشود. با توجه به اهمیت مسئله در سوره نور خداوند می فرماید: «و قل للمؤمنات یغضفن من ابصارهن و یحفظن فروجهن و لا ینبذن زینتهن الا ما ظهر منها...» (ای رسول ما) زنان مؤمنه را بگو تا چشمها و فروج و اندامشان را محفوظ دارند و زینت و آرایش خود را جز آنچه قهراً ظاهر می شود، در برابر بیگانه آشکار نسازند.»

عفاف در پوشش

حکم و جوب حجاب زن در برابر نامحرم یکی از احکام مسلم اسلام است که در باره آن تردیدی نیست. در قرآن کریم روایات و احکام فقهی به این مسئله و کیفیت آن اشاره شده است. لذا علاوه بر تعبیر ذکر شده در مقوله حجاب، زن مسلمان مهم تر از همه باید حدود شرعی را در پوشش ظاهری خود رعایت کند و اندام بدن را از معرض دید دیگران پنهان سازد. به طور کلی تمامی مباحث مطرح شده در باب حجاب و پوشش اسلامی زنان به دو محور اساسی باز می گردد: نخست رعایت حد پوشش به معنای حفظ عورت و دیگری پرهیزی از خود آرائی نامشروع است. اسلام از زنان خواهسته است که حدود پوشش اسلامی را به منظور حفظ عورت خود رعایت کنند با توجه به روایات و تفاسیر آیات قرآن کریم، عورت زن، تمامی اعضاء بدن او بجز قرص صورت و دو کف دست می باشد و لذا الگوی پوششی مورد استفاده زنان باید بگونه ای باشد که بتواند این حدود را تأمین کند.

در سوره نور آمده است: «وقل للمومنات يعضفن من ابصارهن ويحفظن فروجهن ولا يبدین زينتهن الا ما ظهر منها...؛ به زنان مؤمنه بگو چشمهای خود را فروبندند و عورت‌های خود را پوشیده نگاه دارند و زینت‌های خود را جز آن مقداری که ظاهر است آشکار نمایند.» در تفسیر استثناء آیه «الا ما ظهر منها» یعنی آن مقداری که زنان در پوشش خود می‌توانند آشکار نمایند، به احادیث متعددی استناد شده است.

از آن جمله در حدیثی پیامبر در برخورد با اسماء دختر ابوبکر می‌فرماید: «یا اسماء! ان المراه اذا بلغت الحیض لم تصلح ان یری منها الا هذا وهذا و أشار الی کفه و وجهه؛ ای اسماء! همین که زن به حد بلوغ رسید سزاوار نیست چیزی از بدن او دیده شود مگر این و این و اشاره فرمود به چهره و قسمت مچ به پایین دستش.»

علاوه بر این، پوشش زنان ضمن تأمین حدود پوشش اسلامی، باید بتواند برجستگی‌های اندام بدن را نیز بپوشاند و عبارتی گشاد باشد و از سوی دیگر بدن نما نباشد یعنی پارچه آن از زیر اندام بدن را نمایان نسازد.

فایده حجاب در سلامت روحی

بانوانی که از سلامت روحی و روانی برخوردارند در خود کمبودی احساس نمی‌کنند و در نتیجه تمایلی نیز به جلب توجه دیگران ندارند ولی زنانی که دارای عقده حقارت هستند با پوشیدن لباس شهرت و نمایش زینت‌ها و زیبایی‌ها و استفاده کردن از لباس‌های رنگارنگ و جذاب در بیرون منزل و در مواجهه بانامحرم می‌کوشند تا احساس حقارت و کمبود خود را به نحوی مرتفع نمایند. بنابراین منشأ و دلیل استفاده از لباس شهرت عقده حقارت است. زنان و مردانی که در تعویض لباس و انتخاب رنگ‌های متنوع مبالغه و وسواس دارند جز جبران نقیصه درونی کار دیگری نمی‌کنند. افراط در پوشیدن لباس با مدل‌ها و رنگ‌های متنوع کاشف از عقده حقارت است. به طور طبیعی انتخاب نوع لباس و نحوه پوشش و آرایش چهره مانند رنگ رخسار و چهره از سر ضمیر خبر می‌دهد و معمولاً افرادی که دچار عقده حقارت و کمبود شخصیت هستند با لباس شهرتی که به تن می‌کنند برای خود شخصیت تصنعی و ساختگی ایجاد می‌کنند.

در برخی احادیث به شکل بسیار زیبایی به رابطه بین نحوه پوشش و بیماری روحی عقده حقارت اشاره شده است. از امام صادق (ع) نقل شده است: «کفی بالمر خزیان یلبس ثوباً یشهره؛ برای حقارت و خواری آدمی همین بس که لباسی به تن کند که او را مشهور نماید.» حاصل این که حجاب نشانه سلامت روحی و در مقابل بی حجابی نشانه بیماری روحی و احساس حقارت است.

بد حجابی و سقوط ارزش‌ها

بدحجابی ارزش حقیقی زن را از بین می‌برد و او را تا حد یک کالای بی ارزش مادی پست و ذلیل می‌کند. زنی که اندام خود را در معرض دید همگان می‌گذارد و آنچه را که به جنسیت او مربوط می‌شود را به کوچه و بازار می‌برد، در حقیقت می‌خواهد با تکیه بر زنانگی خویش جای خود را در جامعه باز کند نه با تکیه بر انسانیت خویش در واقع او به این ترتیب اعلام می‌کند که آنچه برای او اصل است زن بودن اوست نه انسان بودن و نه اندیشه و لیاقت و کارآیی او چنین زنی قبل از هر چیز اسیر خود است او به مغازه داری شبیه است که دائماً در فکر تزئین و تغییر دکوراسیون و تزئین مغازه است و این تزئین و خودنمایی به او مجال فکر کردن درباره ارزش‌های معنوی بزرگ را نمی‌دهد.

افزون بر این زنان بدحجاب و فاقد شخصیت انسانی که به تزئین و تجمل و خودآرایی می‌پردازند و به سراغ اسباب آرایش و زیورآلات جالب تر و کفش و لباس شیک تر می‌روند معمولاً زنانی هستند که از سرمایه‌های معنوی و فضایل اخلاقی تهی و محروم هستند و پرواضح است که تهی بودن از فضایل اخلاقی زمینه ساز پیدایش رذایل اخلاقی است و پیدایش رذایل اخلاقی منشأ سقوط ارزش‌های الهی در انسان می‌شود.

بد حجابی و سوء استفاده جنسی

یکی از آثار سو بدحجابی اذیت و آزار جنسی زنان بدحجاب به وسیله مردان و جوانان ولگرد و لالابالی است.

گویا این قبیل مردان پوشش ناقص و نامناسب برخی دختران و زنان را به منزله چراغ سبزی می‌دانند که نشان دهنده تمایل زنان بدحجاب به کارهای خلاف و گناه آلود است و همین نکته از نظر ذهنی و روانی از دیدگاه آنان مجوز اذیت و آزار جنسی زنان بدحجاب است.

حجاب زنان سالمند

قرآن مجید به شکل ظریفی به این تأثیر و تأثر اشاره فرموده است. نخست به زنان سالمند اجازه می‌دهد که بدون قصد تبرج و خودنمایی، لباس‌های رویی خود، مثل چادر را در مقابل نامحرم بردارند، ولی در نهایت می‌گوید: «اگر عفت بورزند، یعنی حتی لباس‌هایی مثل چادر را نیز بر ندارند، بهتر است»

مقدار و کیفیت حجاب حضرت فاطمه زهرا (س)

در تاریخ نقل شده است که حضرت فاطمه زهرا (س) وقتی می‌خواستند به بیرون منزل و نزد پیامبر اکرم (ص) بروند، از پوشش‌هایی مثل جلباب (چادر) و برقع (پوشیه چهره) استفاده می‌کردند. افزون بر این یکی از حوادثی که بیانگر مقدار و کیفیت حجاب حضرت فاطمه زهرا (س) در بیرون منزل و در مواجهه با نامحرم است، آمدن ایشان به مسجد برای دفاع از قضیه فدک است. در داستان غم‌انگیز غصب فدک آمده است: وقتی ابوبکر و عمر تصمیم گرفتند که حضرت را از فدک محروم نمایند ایشان با شکل خاصی از حجاب و پوشش برای دفاع از حق خویش از منزل به مسجد آمدند.

راوی داستان شکل خاص حجاب حضرت را این گونه توصیف نموده است: «حضرت زهرا (س) هنگام خروج از منزل مقنعه را محکم به سر بستند و جلباب (چادر) را به گونه‌ای که تمام بدن آن حضرت را می‌پوشاند و گوشه‌های آن به زمین می‌رسید به تن کردند و به همراه گروهی از نزدیکان و زنان قوم خود به سوی مسجد حرکت کردند.»

قضیه فوق گویای آن است که حجاب و پوشش بیرون از منزل حضرت در مواجهه با نامحرمان دقیقاً همان دو پوشش معروف بانوان در قرآن یعنی خمار (مقنعه) و جلباب (چادر) بوده است. بنابراین می توان این دو نوع حجاب و پوشش را حجاب و پوشش قرآنی و فاطمی دانست. توصیه هایی به مادران و پدران برای ایجاد فرهنگ حجاب در فرزندان مادران، مانند چادر و یا مقنعه و روسری خود برای او نیز تهیه نمایند.

هیچگاه در برابر او از پوشش خود گله نکنید. بلکه از فواید حجاب خود برای آنها بگویید. همیشه افراد با حجاب را در مقابل فرزندان خود تکریم نموده و به آنها احترام نمایید. با خرید روسری های زیبا، مقنعه های خوش رنگ با سلیقه خودش او را تشویق نمایید. از دوره های مختلف زندگی (مانند جشن تولد و ورود به مدرسه...) یک عکس با حجاب تهیه نمایید.

عکس های او را با پوشش مناسب در آلبوم گذاشته و یکی از آنها را قاب کرده و نصب نمایید. از علاقه او به پوشش در میان جمع صحبت کنید و رضایتمندی خود را نیز اعلام نمایید. چادر، مقنعه و روسری او را همواره تمیز کرده و معطر نمایید. با روحانی محل، اقوام متدین و... ارتباط بیشتری برقرار کنید. شعر و سرودهای مربوط به پوشش، عفت و حیا و... به او یاد دهید. برای اماکن و موقعیت های مختلف، پوشش مناسب آنجا را در نظر بگیرید. جشن تکلیف باشکوه بگیرید و اثرات آن را با هدایای سالانه، تداوم ببخشید. از او بخواهید خاطرات مربوط به عبادت، زیارت، مجالس و مراسم هایی که شرکت داشته است را بیان نماید و یا به صورت انشا نوشته و برای هم کلاسی هایش بخواند. با توجه به ایجاد تنوع در پوشش و علاقمندی او، سعی کنید از محیط بیرون از خانه رعایت پوشش را آغاز نمایید. برای رفتن به بیرون از خانه، همراه با شادی و نشاط به او کمک کنید که با پوشش مناسب حاضر شود.

اقامه نماز که در ارتباط مستقیم با پوشش است را مورد تأکید قرار دهید و برای او چادر نماز تهیه نمایید.

در جمع‌های خانوادگی و یا دوستانه موضوع پوشش را مطرح نموده و بحث نمایید. کتاب‌های مناسب سن او را در زمینه حجاب تهیه نموده و یا او را در کتابخانه‌ها عضو نمایید. برای طرح پرسش‌های او فضای محبت آمیزی فراهم آورید. او را با مراکز پاسخ به سئوالات، روحانیون، بانوان مبلغ و کتابهای پاسخ به پرسشها آشنا نمایید. حجاب و پوشش را با مفاهیم دیگر دین مطرح نمایید. باورهای غلط پیرامون حجاب و پوشش را برای او توضیح دهید تا رفع شود. شبهاتی را که در مورد حجاب وجود دارد مطرح نموده و به آن پاسخ مناسب دهید. هر چند وقت یکبار درباره خصلت‌های خوب او و در رابطه با حجاب گفتگو کنید. سعی کنید او را با دیگران مقایسه نکرده و به اندازه توانش توقع داشته باشید. او را به عضویت انجمن‌ها و کانون‌های دینی درآورده و رفتن منظم به مسجد را فراموش نکنید. حجاب، عفت و حیا را علاوه بر ظاهر در شکل‌های رفتاری او اعم از کلام و غیر کلام تعمیم دهید.

ضمن گفتگو با او، موانع داشتن پوشش مناسب، در موقعیت‌های مختلف را بررسی و رفع نمایید. شاکله‌ی ظاهری او را با دیگر فرایض دینی، مانند نماز، و وظایف دیگر، مانند انجام امور خیر، احترام به دیگران و... پیوند دهید.

سعی کنید دوستان خود را از میان افراد با حجاب و عفت و ادب انتخاب نماید. به او کمک کنید تا بتواند از عقاید خود خصوصاً حجاب اسلامی در مقابل دیگران دفاع نماید. به او کمک کنید تا بتواند در میان همسالان خود موثر بوده و مبلغ پوشش باشد.

حجاب، قلعه یا زندان؟

حجاب، زندان نیست که زنان در آن محبوس باشند، بلکه قلعه و دژی است که از ورود غارتگران و مهاجمان جلوگیری می‌کند.

زنان با حجاب، قلعه نشینانی‌اند که به مزاحمان اجازه ورود به حریم عفاف نمی‌دهند و در این حصار بلند از گوهر عفاف پاسداری می‌کنند.

نقاب مهربانی

بانوان و دختران، به خاطر ارزش و کرامتی که دارند، نباید در بازار سوداگران شهوت، خود را به بهای چند نامه و نگاه و لبخند و پیام بفروشند. کامجویان دیوسیرت، نقاب مهربانی به چهره می‌زنند و مدعی عاشقی می‌شوند اما وقتی گل عصمت را چیدند و زیبایی کرامت را از بین بردند، قربانی خود را زیر پای خود له می‌کنند، یا مثل دستمال مصرف شده، دور می‌اندازند.

نگاه‌های مزاحم

وقتی شما در خانه خود را می‌بندید یا پشت پنجره اتاقتان پرده می‌زنید، خانه خود را از گزند بیگانه و نگاه‌های مزاحم و حشرات موذی ایمن ساخته‌اید. چه زیبا گفته‌اند که: «حجاب، مصونیت است نه محدودیت!» با حجاب خویش، نگاه‌های مزاحم را ناکام بگذارید.

میراث‌دار پاک‌ی مریم

هیچ صاحب گنج و گوهری هم جواهرات خود را بدون حفاظ، در معرض دید رهگذاران نمی‌گذارد تا بدرخشد، جلوه کند و چشم و دل برآید، چون خود جواهر، ربوده می‌شود. اگر در شیشه عطر را باز بگذاری، عطرش می‌پرد. اگر رشته مرواریدت را در کمد و صندوق نگذاری و در آن را نبندی گم می‌شود. گوهر عفاف را به بهای چند نامه و نگاه و لبخند نفروشیم. زن به خاطر لطافتی که دارد، نباید در دست‌های خشن کامجویان دیو سیرت که نقاب مهربانی و عشق به چهره دارند، پژمرده شود و پس از آنکه گل عصمتش را چیدند او را دور اندازند، یا زیر پایشان له کنند. زن به خاطر عصمتی که دارد و میراث‌دار پاک‌ی مریم است، نباید بازیچه هوس و آلوده به ویروس گناه گردد.

گوهر عفاف و پاک‌ی، کم ارزشتر از طلا و پول و محصول باغ و وسایل خانه نیست. اگر در مقابل پنجره خانه‌ات، توری نزنی، از نیش پشه‌ها و مزاحمت مگس‌ها در امان نخواهی بود.

اینکه دل باید پاک باشد) بهانه‌ای برای گریز جاهلانه از همین مصونیت است و آویختن به شاخه (لاقید)، و گر نه از دل پاک هم نباید جز نگاه و رفتار پاک برخیزد. می‌گویی نه؟ به طومار کسانی نگاه کن که پس از رسوایی و بی‌آبرویی، با دو دست پشیمانی بر سر غفلت خویش می‌زنند و بر جهالت خود لعنت می‌فرستند. کسی که از (جماعت رسوا) نگریزد (رسوای جماعت) می‌شود! از اول جامه عفاف، سفید و شفاف است، نباید گذاشت چرکابه گناه بر آن بپاشد. از اول نباید به پای بیگانه، اجازه ورود به مزرعه نجات داد که بوته‌های نارس عصمت را لگدمال کند.

نتیجه‌گیری

پاکدامنی و عفاف، گوهری ارزنده است که باید هزاران چشم از آن مراقبت کرد. این گوهر اگر گم شود، دیگر به دست نمی‌آید و این مروارید اگر بشکند، دیگر درست نمی‌شود. پس مواظب دزدان عفاف و غارتگران سرمایه حجاب باشیم.

منابع

- قرآن کریم، سوره احزاب، آیه ۵۹
- سوره نور، آیه ۳۰
- بحار الانوار، ج ۴، ص ۳۱۱
- سوره احزاب، آیه ۳۲
- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۳۸
- سوره نور، آیه ۳۱
- سوره نور، آیه ۳۱